

Իսկ փիլիսոփայության մարզին ներս, Հեգելի մահեն ետք (1831 թ.), Գերմանական Գաղափարապաշտության դեմ ընդհանրապես, եւ Հեգելի դեմ մասնաւորաբար, հակաշարժում մը կը սկսէր՝ ձախ կամ երիտասարդ հեգելականներու կողմէ: Ասոր կողքին, երկու գերման տնտեսագետ-փիլիսոփաներ, **Կ. Մարքս** եւ **Ֆ. Էնգելս**, հիմնադիրները կը դառնային՝ *գիտական ընկեր-վարության* (Scientific Socialism):

19-րդ դարուն յայտնուած փիլիսոփայության նոր դպրոցներն ու ուղղութիւններն են.-

1. **Հեգելականութիւն** (Hegelianism), իր աջ (կամ հին) ու ձախ (կամ երիտասարդ) թելերով,
2. **Մարքսականութիւն** (Մարքսիզմ – Marxism),
3. **Դրապաշտութիւն** (Positivism), իր փորձապաշտ հակումով,
4. **Գոյութեան փիլիսոփայութիւն** (գերմ.՝ Existenzphilosophie, ֆրնս. եւ անգլ.՝ Existentialism),
5. **Նոր-Կանտականութիւն** (Neo-kantianism), իր «*ես՝ դէպի Կանտ*» նշանաբանով,
6. **Կեանքի փիլիսոփայութիւն** (գերմ.՝ Lebensphilosophie, ֆրնս.՝ Philosophie de la vie, անգլ.՝ Philosophy of life),
7. **Օգտապաշտութիւն** (Utilitarianism), իր նպատակաբանական բարոյագիտութեամբ եւ
8. **Գործնապաշտութիւն** (Pragmatism):

Բարոյագիտութիւն

Բարոյագիտութեան մարզին ներս, **Կանտի** ծայրայեղ ձեւապաշտութեան որպէս հակադրեցութիւն, 19-րդ դարուն յառաջացան բարոյագիտական նոր տեսութիւններ ու նոր ուղղութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են հետեւեալ երկուքը.-

ա.- Օգտապաշտութիւնը⁽³⁰⁾ (Utilitarianism)

տեսութիւն մըն է, ուր գլխաւորաբար վարմունքի օգտակարութիւնը եւ վարմունքի օգտակար հետեւանքները կը շեշտուին: Այս շարժումի գլխաւոր նշանաբանը կարելի է նկատել՝ «*գերագոյն երջանկութիւնը, բազմաթիւ մարդոց համար*» գաղափարը:

բ.- Արժեքի բարոյագիտութիւնը⁽³¹⁾ (Value-Ethics)

տեսութիւն մըն է, ուր արժեքը, ինքնին *Գերագոյն Բարին* կը ներկայացնէ: Այս նոր շարժումը կը կողմնորոշուի իր բովանդակութեամբ եւ կը կազմէ արժեքներու ցուցակ մը, որուն անսալով բարոյական վարմունքը պիտի ապահովուէր:

(30) **Օգտապաշտութիւն** (Utilitarianism), տե՛ս Մաս – 5, էջ 182:

(31) **Արժեքի բարոյագիտութիւն** (Value-Ethics), տե՛ս Մաս – 2, էջ 119: